

Egymásba kapaszkodó hangok

Varga Mátyás
hajnali 3
Magvető Kiadó, 2013
77 oldal, 2290 Ft

Rendkívül összetett, feszesen komponált versvilágba hívja olvasóját Varga Mátyás új verseskötete, amelyet címek nem, csak cikluscímek tagolnak: a könyv íve Carlo Gesualdo középkori zeneszerző *Tenebræ* címen ismert vokális művének szerkezetére utal. A cím e metatextus alapján is értelmezhető: a nagycsütörtök, nagypéntek és nagyszombat reggelére írt responsiumgyűjtemény (*feria quinta, feria sexta, sabbato sancto*; a kötet első részének ciklusai) hármassága azonban kiegészül a Gesualdo életének egy figyelemreméltó mozzanatával: 1590-ben tetten érte és megölte feleségét és annak szeretőjét. Így tehát a hármasság egyszerre hordoz esztétikai-szakraális és referenciális konnotációkat: a bűnbeesés, a gyilkosság, a megváltás egymástól látszólag távol eső, azonban épp a kötet verseiben is egymásba fésült jelentésmezőit.

Zavarba ejtő a versek jelentésteremtést elbizonytalanító ereje: nemcsak a bennük megszólaló hangok és e hangok címezettjei nem körvonalazódnak élesen, de az egyes versszövegeken belül is csak nyomokat találunk, olykor kétségbeesett, olykor lemondó vagy kételyről árulkodó nyomokat. Lehetséges utak tárulnak fel, elképzelt irányok, ám a versmondatok komplexitása folyton visszatéríti önnön kiindulópontjához az olvasót.

Ezek a bizonytalan, lebegő, éteri beszélők sokszor épp az elhallgatás, a némaság felé tartanak, a nyelv elvesztésének rémével/reményével küzdenek: „ha egyáltalán nem mondanál / semmit, jobb volna.” Majd ugyanabban a versben: „elég / lesz a másik nyelv, a néma.” Vagyis miközben a versek időtlen terében megszólaló hallgatót, címezettet, befogadót kereső szavak eredendően a dialogikusság (vagy legalábbis annak egy sajátosan elgondolt variációja) képzetére épülnek, mintegy önironikus módon emlegetik több helyen is ezt a „másik nyelvet” – felkínálva akár saját kudarcuk lehetőségét.

Ez az ellentmondás azonban csak látszólagos: a *hajnali 3* szövegvilágának halk lüktetése és termékeny feszültsége éppen az átmeneti állapotok különmemű érzeteit egymásba olvasztó karakteréből adódik. Álom és ébredés, éjszaka és nappal, a meztelenség védtelensége és a teljes feltárulkozás – ilyen és hasonló ellentétpárok között megnyíló résben születnek azok a roppant tárgyi és fogalmi „pontosságokra” törekvő versmondatok, amelyek szinte kíméletlenül élesen szólnak. Még egy példa a némaság-toposzhoz, amely a versek sajátosan lebegő időviszonyaira is rámutat: „ – már nincs kétsé-

gem: vissza- / éltem az eszközökkel, de azóta / megtanultam hang nélkül beszél- // ni, és mindent elmondok neked.”

A kötet versei visszatérő motívumokból építkeznek, ezek több helyen létesítenek közvetlen kapcsolódási pontokat az egyes szövegek között. Ilyen motívumok például az szél, a víz, a part vagy a fák. Emellett szintén fontos kohéziós erő a testiség tematizálása, egyfelől a fájdalom, másfelől a szexualitás oldaláról. A nyelvben megképződő testiség, avagy a testiségben megképződő nyelv esszenciális problematikája Varga Mátyás költészetének: a test működésének aprólékos leírásai vilantják fel a meghatározhatatlanságukban, ideiglenességükben felhőszerűen lebegő beszélők anyagszerűségét („a vacsorára kiporció- / zott ételt lassan megrá- / gom, de a nyelés most is / nehezemre esik. – a be- / leket a járvány alaposan / kitisztította, de a test / nedvei azért tovább / hűtlenkednek.”) miközben az ízek, szagok, tapintások hullámai a transzcendenciával is érintkeznek („gyomrod nem szereti a / távolságot, figyelmen kívül // hagyja az új ízeket, elkezdte a / mérgezést.”) Egyes testrészek szintén többször megjelennek, a kar, a bőr, a comb, az arc vagy a szem említései sűrű hálót képeznek: olykor megtartva, olykor erőteljesen elmozdítva a konvencionális jelentést.

A kötet második részében a címnek megfelelően (*responsoria*) az első rész három ciklusához tartozó feleleteket olvashatunk, oly módon, hogy az első rész verseiből vett egy-két sor hosszúságú belső idézetek foglalják keretbe ezeket a szövegeket, ezáltal az olvasás során az újrarendezett verssorok mintegy újrahasonított építőelemként nyerik el új helyüket a korpuszban. Ez az eljárás részben kikezdi az egyes versszövegek elkülöníthető egységét, ugyanakkor a kötet globális koncepciójának fontosságát hangsúlyozza: a második rész felől újraolvasva válik tisztán láthatóvá az az elgondolás, mely szerint a verseskötet minden egyes sora folyamatos és intenzív egymásrataltságukra való fokozott figyelemmel olvasandó.

A *hajnali 3* egyáltalán nem könnyű olvasmány. Elmélyülő, kitárulkozó viszonyulást vár el az olvasótól, hogy különleges nyelvi megmunkáltsága, hétköznapi élmények felvillantását filozófiai gondolkodásmóddal keverő versbeszéde és merész képei kellően magába tudja szippantani: nem kétséges, hogy megéri dolgozni vele.